

NOI INTERPRETĂRI PRIVIND DATAREA BĂTĂLIEI DE LA ROVINE

IONEL-CLAUDIU DUMITRESCU*

Bătălia de la Rovine a rămas în atenția istoricilor mai mult prin aura necunoscutului decât prin importanță și consecințe. Insuficiența izvoarelor istorice și neclaritatea acestora au provocat aprinse dezbateri istoriografice. S-au propus mai multe datări. Pornindu-se de la sursele slave s-a acceptat data de 10 octombrie 1394¹, dar, mai târziu, pe baza unui document bizantin a început să se răspândească plasarea sângeroasei bătălii în ziua de 17 mai 1395². Logica parcă venea în sprijinul autorilor. Domnitorul Mircea cel Bătrân, învingător în urma raidului asupra bazei de akîngii de la Karînovasî, putea să semneze un tratat de alianță pe picior de egalitate cu regele Ungariei, Sigismund de Luxemburg, (Brașov, 7 martie 1395), umilit de eșecul suferit în Moldova în fața oastei domnitorului Ștefan I Mușat la Ghindăoani. Alți autori au preferat să evite controversa și să menționeze doar variantele propuse³. S-a ajuns chiar la concluzia că au fost două campanii sultanale prin combinarea datelor⁴. S-a propus chiar și plasarea bătăliei în toamna lui 1395, dar argumentarea n-a fost suficientă și convingătoare⁵. Lipsa documentelor a dus chiar la mutarea conflictului undeva după cruciada de la Nicopole, ceea ce este total eronat, dar putea să evidențieze eroismul ostașilor români relativ slab înzestrați cu armament și luptătorii occidentali bine protejați pentru înclăștările de aproape⁶.

Plasarea luptei în 1394 ține cont de cronicile sârbești și bulgare, dar nu se observă că regele Sigismund de Luxemburg era liniștit și preocupat de o campanie

* Colegiul Național „Alexandru Odobescu”, Pitești.

¹ C. C. Giurescu, Dinu C. Giurescu, *Istoria Românilor*, vol. II, p. 74; Nicolae Constantinescu, *Mircea cel Bătrân*, Editura Militară, București, 1981, p. 102. Aceeași datare a fost adoptată și în *Istoria infanteriei române*, vol. I, Editura Militară, București, 1985, p. 131.

² B. P. Hasdeu, *Originile Craiovei*, în „Columna lui Traian”, VIII, 1876, p. 668. Aceeași datare a fost susținută și de Dj. Sp. Radojici în articolul *La chronologie de la bataille de Rovine (RHSEE)*, 1928, p. 136-139), dar ulterior s-a demonstrat că documentul numit *Tipiconul lui Romanov* nu are legătură cu evenimentele analizate.

³ Ion Pătroi (coord.), *Marele Mircea Voievod*, Editura Academiei, București, 1987, p. 254-299; 344-348; 408-414.

⁴ Aurel Decei, *Istoria Imperiului Otoman*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1978, p. 63.

⁵ Tahsin Gemil, *Românii și otomanii în secolele XIV-XVI*, Editura Academiei, București, 1991, p. 77. Teoria a apărut încă din 1984.

⁶ A. D. Xenopol, *Istoria românilor din Dacia Traiană*, vol. II, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1986.

militară de proporții și de iarnă în Moldova⁷. Dacă otomanii ar fi acționat în Muntenia în toamna anului precedent, regele nu și-ar fi permis deschiderea unui alt front lăsând Transilvania descoperită. Chiar dacă Baiazid ar fi fost umilit la Rovine în toamna lui 1394, pericolul apropierei inamicului ar fi provocat îngrijorare. Tratatul de la Brașov din 7 martie 1395 indică iminența unei agresiuni și nu respingerea ei⁸.

Cronicile sârbești și bulgare plasează începutul campaniei sultanale în anul de la facerea lumii 6903 [1 septembrie 1394 - 31 august 1395]⁹. Începutul lui septembrie era o perioadă prea târzie pentru o expediție într-o regiune relativ necunoscută sub aspect climatic și logistic. Cum iarna otomanii se retrăgeau în tabere și prin așezări, singura epocă favorabilă ar fi între aprilie-august 1395. Vara a avut loc o expediție a oastei maghiare condusă de regele Sigismund de Luxemburg. Cetatea Turnu a fost luată cu asalt și s-a instalat o garnizoană ungară pentru supravegherea unui vad comercial important. Sultanul Baiazid a preferat să rămână la sud de Dunăre pentru a strânge noi trupe și pentru a-și consolida autoritatea. Cunoscând efectivele inamicului și mai ales modul de ducere al războiului a preferat să nu răspundă momentan militar. S-a mulțumit să răspundă în scris la provocările regelui¹⁰. Știa că regele maghiar nu dispunea de armată permanentă și campaniile erau de scurtă durată. Spre părerea de rău a regelui maghiar, cele două oști nu s-au confruntat, ceea ce este sigur și clar exprimat în documente.

În iulie 1395 situația pe linia Dunării părea stabilizată. A fost cucerită o cetate, iar sultanul Baiazid nu reacționase ofensiv. Era o acțiune riscantă forțarea unui fluviu în prezența unui inamic bine antrenat și cu moralul ridicat după un succes aparent major. Mai mult ca sigur că mijloacele pentru acțiune erau puține și inamicul ar fi putut să lovească pe rând unitățile debarcate. Gânditorii militari au observat că o armată având spatele la zid nu luptă prea bine. Retragerea lui Sigismund de Luxemburg a fost făcută sub atacurile cetelor lui Vlad Uzurpatorul sau ale sătenilor sătui de jafurile provocate de soldățeștii brutali. Conducătorul otoman nu putea lăsa nerăzbunată o înfrângere chiar și minoră. Nu-i stătea în fire. Până la 31 august 1395 sultanul a proclamat campania împotriva Țării Românești și a plecat spre Dunăre. Cronicile timpului menționează plecarea în anul 6903, dar nu se precizează de unde și când. Fiind o expediție sultanală, plecarea s-a făcut probabil din Edirne și marșul de apropiere a fost destul de lent în condițiile trecerii munților din Bulgaria. Nu trebuie să uităm nici efectul fenomenelor meteorologice, rar amintite în sursele vremii, dar cu un impact militar major. A fost ales pentru trecere vadul de la Nicopole, terenul fiind cunoscut în urma raidurilor organizate de năvrapi. Negustorii probabil au oferit alte detalii asupra zonei. Domnitorul Mircea cel Bătrân cu cei circa 10.000 de ostași nu putea să oprească o armată care beneficia de mulțimea luntrelor de pe malul sudic al Dunării. Garnizoana din Nicopolul Mic a fost probabil retrasă după o scurtă rezistență. Conform regulilor militare ale timpului, au fost incendiate părțile din lemn ale

⁷ C. C. Giurescu, Dinu C. Giurescu, *op. cit.*, p. 46/47.

⁸ Constantin Căzănișteanu, *Pe urmele lui Mircea cel Mare*, Editura Sport-Turism, București, 1987, p. 92/93.

⁹ *Fontes Historiae Daco-Romane*, vol. IV, București, 1982, p. 561/562. Considerăm că toată discuția în jurul datării confruntării armate din 1395 a pornit de la interpretarea eronată a textelor clare din cronici. Dacă se are în vedere anul 6903, era imposibil ca sultanul să pornească în campanie după 1 septembrie, daci anul 1394 cade din start.

¹⁰ C. Căzănișteanu, *op. cit.*, p. 115.

fortificației și toate materialele greu de transportat. Oastea otomană a rămas cel puțin o săptămână în preajma cetății Turnu pentru a permite trecerea tuturor efectivelor și a bagajelor. Chiar dacă sultanul Baiazid a fost supranumit «Fulgerul» (corect Trăsnetul) pentru iuțea în acțiune, nu trebuie să credem că neglija logistica într-un teren relativ puțin cunoscut. Cetele de năvrapi pustiiseră deja teritoriul dinspre fluviu încă din primăvară. Cetele de călăreți ușor înarmați aveau misiunea să cerceteze drumurile și dispozitivul inamic pentru a completa informațiile aduse de negustori, acoperire obișnuită a iscoadelor. Alți oșteni se ocupau cu refacerea cetății Turnu, un util cap de pod în cazul unei retrageri și pentru viitoarele ofensive.

Înaintarea a fost lentă din cauza pădurilor și probabil oștenii munteni au amenajat numeroase abatize protejate de arcași. Orice obstacol întârzia deplasarea prudentă a inamicului. Dacă se ține cont de modelul oferit de sultanul Mehmed II în timpul campaniei din Moldova de la 1476, la încheierea fiecărei etape de marș s-a ridicat câte o tabără¹¹. Nu se știe dacă condițiile atmosferice au influențat ritmul înaintării, de multe ori luna septembrie fiind bogată în precipitații și cu temperaturi scăzute.

Sultanul Baiazid, aflat în poziția de la Nicopolul Mic, avea doar două opțiuni. Fie să înainteze spre Curtea de Argeș, fie să încerce o înaintare spre Câmpulung și apoi spre Brașov. În ambele cazuri deplasarea se făcea pe o rută aproximativă Turnu-Costești-Pitești. După forțarea Argeșului s-a continuat înaintarea spre Câmpulung, oraș înfloritor din punct de vedere economic. Distanța aproximativă între cele două localități este de 192 km și pare mică dacă se ține cont de viteza de deplasare a cavaleriei otomane, dar infanteria (ienicerii, azapii) nu putea să mențină un ritm prea ridicat¹². Drumul era traversat de văile unor râuri (Vedea, Teleorman, Călmățui) care au în unele sectoare maluri abrupte, iar pădurea ar fi asigurat lovirea inamicului prin surprindere și cu pierderi minime pentru munteni. Unii istorici consideră chiar că bătălia s-a dat la Buzoești pe malul Teleormanului¹³, dar în această situație campania n-ar fi durat prea mult.

După trecerea Argeșului, unde în mod logic a fost un angajament, oastea otomană a continuat să înainteze hărțuită de ariergărzile muntene. Pădurile, încă neafectate de activitatea umană, nu permiteau desfășurarea întregii forțe ofensive otomane. Rezistența a crescut pe măsură ce se micșora distanța de Câmpulung. Dacă se ține cont de distanță și de ritmul de înaintare, ar fi fost necesare minimum 19 zile, dar erau și zile în care ostașii se odihneau după marșurile epuizante. Otomanii au ajuns în preajma viitorului câmp de bătălie cam după trei săptămâni de la plecare. Chiar dacă sultanul Baiazid era destul de iute în luarea deciziilor, probabil că a trimis unități pentru a cerceta munții plini de peșteri¹⁴. Apoi a decis atacul frontal în lipsa unor posibilități de manevră pentru numeroasa cavalerie. Oricum dușmanii nu prea rezistaseră flăcărilor islamice în Balcani.

¹¹ *Călători străini*, vol. I, p. 135/136.

¹² Oastea lui Sinan pașa a parcurs doar câte 10 km pe zi înainte de Călugăreni (Victor Atanasiu, *Mihai Viteazul. Campanii*, Editura Militară, București, 1972, p. 154).

¹³ Comunicare prezentată la sesiunea organizată de Muzeul județean Argeș în noiembrie 2002 de către istoricul militar Ion Bratu.

¹⁴ *Călători străini*, vol. I, p. 158.

Bătălia s-a dat în ziua de 10 octombrie 1395, cronicile sârbești antedatând evenimentele cu un an¹⁵. În favoarea acestei datări pledează și îngrijorarea regelui maghiar din cauza unei invazii de proporții în Țara Românească, în toamna aceluiași an¹⁶. Ofensiva din Muntenia era dublată și de o incursiune a akîngiilor în Banat, diversiune menită să atragă forțele maghiare¹⁷. Informațiile demonstrează prezența lui Baiazid la nord de fluviu și, chiar dacă a fost silit să se retragă de pe câmpul de luptă în urma grelelor pierderi suferite de propriile trupe, a reușit să schimbe conducerea Țării Românești. Vlad Uzurpatorul declara în 1396 că a preluat tronul de puțin timp, adică, în mod logic, din toamna lui 1395. Este evident că voievodul Mircea cel Bătrân a reperat un succes militar, dar șocul poate fi comparat cu un cutremur de mare putere. Undele au afectat boierimea care s-a temut de pierderea statului cum se întâmplase în Bulgaria. Nici nu era ceva neobișnuit ca un pretendent de os domnesc să atragă o parte din forțele de care dispuneau unii stăpâni de pământuri. Propaganda anticatolică a jucat un rol important în ecuația schimbării. Dacă expediția otomană ar fi avut loc în 1394, ar fi greu de crezut că Vlad Uzurpatorul n-ar fi ieșit din negura istoriei mai devreme de 1396.

Cronica turcească a lui Oruç amintește că Baiazid s-a retras din Muntenia și s-a dus la Adrianopol¹⁸ unde a construit mai multe clădiri de interes public. A început și pregătirile pentru un nou asediu al Constantinopolului¹⁹, ceea ce demonstrează că situația la Dunăre era stabilizată după retragerea oștirii maghiare și numirea unui domn fidel. Dacă bătălia de la Rovine ar fi avut loc la 17 mai 1395 și apoi ar fi urmat ocuparea cetății Turnu de către maghiari, sultanul Baiazid n-ar fi pregătit liniștit deschiderea unui alt front care, se știe, implica o mare concentrare de trupe și echipament greu de asalt. Chiar dacă resursele erau mari, sultanul nu-și permitea risipirea forțelor pe două fronturi și nu era un amator în arta războiului.

Bătălia de la Rovine nu s-a desfășurat în toamna anului 1394 și nici la 17 mai 1395. Informațiile din cronicile otomane și interpretarea logică a evenimentelor permit datarea în toamna anului 1395, posibil la 10 octombrie, cronicile sârbești antedatând cu un an. Fenomenul impreciziei cronologice n-ar fi ceva neobișnuit, scriitorii otomani având o precizie și mai mică.

¹⁵ Datarea se bazează pe o mențiune din variantele târzii ale cronicilor sârbești.

¹⁶ T. Gemil, *op. cit.*, p. 81.

¹⁷ *Ibidem*, p. 81.

¹⁸ M. Guboglu, *Crestomație turcă*, București, 1977, p. 231.

¹⁹ Asediul a durat șapte luni înainte de cruciada de la Nicopole, ceea ce înseamnă că a început în ianuarie/februarie 1396 (*Cronici turcești*, vol. I, p. 159). Este mai mult decât evident că sultanul a avut timp să poruncească adunarea trupelor sub puternicele ziduri și, mai ales, acumularea unor importante cantități de alimente și de lemne, acestea din urmă necesare construirii mașinilor de asediu. Este exclusă o situație conflictuală la granițe în momentul declanșării unei acțiuni de amploare.

NEW INTERPRETATIONS REGARDING THE
DATING OF THE BATTLE FROM ROVINE*Abstract*

The battle from Rovine remained in the historians' memory not for its importance and consequences but because of the unknown that characterizes it. The insufficiency of the historical sources and their vagueness provoked strong debates among the historians along the time.

The battle from Rovine did not take place in the autumn of 1394 or on May the 17-th 1395. The information from the Ottoman chronicles and the logical interpretation of the events suggest the autumn of 1395 as a possible moment of the battle (perhaps the 10-th of October), while the Serbian chronicles situated it one year earlier.